

Alexandr Solženicyn (11. prosince 1918, Kislovodsk – 3. srpna 2008, Moskva)

Autor: Miroslav Červenka

*Letitou recenzi na Solženicynovu knihu *Rossija v obvale* z roku 1998, která o pouhý rok vyšla v **českém překladu** u nakladatelství Rybka Publishers a Práh, připomínáme coby další příspěvek k poznávání příčin nynější tragédie na Východě.*

Kdo mě a mé názory blíže zná, ví, že nejsem zrovna vášnivým milovníkem Ruska, jež pro mne již od roku 1968 představovalo centrum všeho zla a mravního i ekonomického úpadku. Nikdy jsem rovněž neměl v lásce ruskou kulturu, a když jsem četl *Jeden den Ivana Denisoviče* i *Souostroví Gulag*, vnímal jsem je jako knihy ze vzdáleného ruského světa mající pouze okrajovou souvislost se situací u nás. To se však v žádném případě netýká autorovy poslední práce, jež se ke mně dostala až na několikrát doporučení mého dobrého známého, jemuž i touto cestou vřele děkuji, neboť kniha rozšířila a změnila můj dosavadní náhled a obzor.

Je známo, že autor již po svém příjezdu na Západ tamní intelektuály příliš netěšil. Překladatel knihy **Milan Dvořák** o tom v doslovu píše: „Západní liberálové byli velmi zaraženi, ba zklamáni, když měli v sedmdesátých letech možnost se s tímto svérázným mužem setkat a zjistili, že zdaleka neodpovídá jejich představám. Místo zastánce socialismu s lidskou tvář, bojovníka za demokracii ve své zemi nebo za liberální demokracii vůbec, měli spatřit staromilce, jehož názory na uspořádání společnosti byly z jejich hlediska přinejmenším výstřední – krátce řečeno tmáře a zpátečníka.“ Po vydání jeho poslední knihy se dokonce

objevily reakce, že je fašistická.

Jaký však fašismus! Autor nikde nepropaguje násilí, ba přímo jej odmítá: „Co však nikdy nesmíme, nikdy, je řešit věc zbraněmi.“ Toto autor píše o situaci v devadesátých letech: „Oligarchie je soudržná junta, která se zmocnila peněz, národního bohatství, teď už i moci, a na své místo nikoho dobrovolně nepustí... Marné jsou naděje, že nynější moc nebo ti, kdo ji nahradí po nejbližších ‚volbách‘ uplacených miliardami, se postarají o osud vymírajícího národa.“

Celá kniha je v první řadě věnována zoufalé situaci Rusů a Ruska, jež vznikla po rozpadu Sovětského svazu a jež byla důsledkem celého historického vývoje v této oblasti od konce vlády Romanovců. Solženicyn se nejen do Ruska po pádu komunismu vrátil, ale začal se o tamní dění živě zajímat, jezdí na besedy po celé zemi a hovoří s lidmi. Kniha obsahuje značné množství výpovědí Rusů, kteří se dostali do zoufalé životní situace. Z jejich výpovědí je však patrné, že nemyslí pouze na svou aktuální životní bídu, ale i na osud celé země: „Jsme podle něčího plánu zbavováni rozumem a historií.“ Solženicyn konstatuje, že „zhoubnější než naše bída je ta všeobecná nepoctivost, triumfující neřestná duchovní ubohost, která prostoupila nové špičky společnosti a kterou na nás zvracejí všechny televizní bedny.“

Hloubka oné životní nouze mnoha současných Rusů je pro nás Středoevropany ovšem stěžejně představitelná. Nejhuře jsou na tom především ti Rusové, kteří uvízli v odštěpených republikách. Na stovkách příkladů popisuje Solženicyn jejich otřesný úděl, kdy nemají za co žít, pro co žít, ba ani naději na jakékoliv zlepšení. Zvláště v republikách Střední Asie jako je Tádžikistán, Kazachstán či Uzbekistán je situace likvidace celého etnika na programu prakticky každého dne, o čemž svědčí následující výzvy: „Táhněte, než vás všechny podřežeme!“ „Vypadněte z naší země, vy proklatci.“ Těmto „cizincům“ se přestává vyplácet důchod: „Byl vám přidělen v jiném státě, tam si ho také vyzvedávejte.“ Avšak jak odjet do Ruska? V těchto republikách jim často zakázali prodávat a vyměňovat byty. Za co pak odjet a kam, když i v samotném Rusku je bytů nedostatek? Běžanka z Gruzie: „Člověka kdykoli uhodí za to, že mluví rusky“ a domoci se spravedlnosti ve sporech s místními je před tamními soudy nemožné.

A zastání nikde žádné, ani v Rusku, jehož média píšou asi podobným způsobem jako naše, a samozřejmě ani ve světě. A přitom: „**Kolik jsme toho slyšeli o potlačování práv v Bělorusku a ani hlásek o stejném útlaku na Ukrajině a mnohem horším v Kazachstánu.**“

Přestože se kniha prioritně věnuje situaci Rusů, lze mnohé napsané zobecnit i na situaci tradičního nacionalismu a s autorovými vývody se ztotožnit. **Kniha je totiž nejucelenější esencí konzervativního nacionalismu, s jakou jsem se kdy setkal.** Takováto je například autorova definice vlastenectví: „Vlastenectví, to je ucelený a soustavný cit lásky k vlasti, spojený s ochotou přinášet jí oběti a sdílet s ní strážně, ale sloužící nepodbízivě, nepodporující neoprávněné nároky, nýbrž otevřeně kritizující její chyby a hříchy a kající se za ně.“ A dále: „Láska k vlastnímu národu je stejně přirozená jako láska k vlastní rodině. A národ, to je také rodina, jenomže jiné úrovně a rozsahu.“ I pro naši situaci platí

Solženicynovo: „Mravní požadavky jsou vyšší než ty, které se dají zabudovat do jakékoli ústavy.“ „Sloužit ne nynějšímu státu, ale vlasti. Vlast je to, co vytvořilo nás všechny. Stojí výš, výš než všechny pomíjivé ústavy.“

Poučné pro nás i naši situaci může být i autorovo východisko: „Naše záchrana je jen v našem samostatném konání, obrozovaném zdola nahoru. **Pravidlo by mělo být: jednej tam, kde žiješ, kde pracuješ! Trpělivě, činorodě, kam až tvé ruce dosáhnou.**“ A dále zásadní: „Jestliže jsme skutečně schopni vysvobodit se z primitivního materialistického světačení, v němž jsme byli po desetiletí vychováni, že bytí, bytí určuje vědomí, pak nezbytně musíme pochopit a přijmout, že budoucnost naše, našich dětí a našeho národa závisí především a do hloubi právě na našem vědomí, na našem duchu, ne na hospodářství.“ Duch je schopen změnit směr jakéhokoli, i toho nejzhoubnějšího procesu. Odvede i od samého okraje propasti.“ „Nikdy se ničeho nedočkáme od dobrodinců u moci, dokud neuvěříme, že my sami jsme vykonavateli vlastního osudu. Musíme se vlastními silami pozvednout z nynějšího zhoubného uspořádání, změnit samo chování, svou znavenou lhostejnost k vlastnímu osudu.“

A já na závěr dodávám: poučme se ze slov tohoto velikána světové literatury (nejen jí), situace v Rusku nám budiž varováním i nadějí

Převzato z *Národní myšlenky* č. 2/2004, s. 15.

Pozn. DP:

Dnes, po bezmála dvaceti letech, můžeme (tázavě) uvažovat nejen o síle, nýbrž také o možných limitech Solženicynových názorů. Z recenze vysvítají např. tyto: tolstojovský pacifismus, tj. neodporování útlaku násilím, tedy pasivní podvolování se; představa obrozování „zdola nahoru“, z lidu, vždyť bez vůdčí osobnosti **Putina** s rysy Čingischána a zkušeností z „německého“ úřadu, který účinně fungoval, by si slovanskou zemi i s obyvatelstvem už dávno rozdělili západní i domácí židáci (v Poundově smyslu slova), jak k tomu měli zobrazeno již v době, kdy autor knihu psal; jak se ruský člověk, mající se znovu odevzdat do rukou Božích a jeho zástupců, různých patriarchů a snad i nového báťušky cara, může zároveň stát vykonavatelem vlastního osudu? Kolektivně, to ano, individuálně již z definice těžko, nebo ne? A slouží nynější ruský voják stále více vlasti než státu? O čem vlastně toto oddělování státu a vlasti vypovídá, co nám to připomíná? A snižovat instituci Státu na pouhou právní listinu? Atd. atd.

Naše úvahy nad Červenkovou recenzí by však, vzhledem k válce, nebyly dost podložené bez těchto řádků z kapitoly „Slovanská tragédie“:

„Nechť Bůh požehná Ukrajině její samostatný rozvoj, ale její neodpustitelnou chybou bylo její nepoměrné rozšíření o území, která do Lenina nikdy ukrajinskými nebyla – dvě Doněcké oblasti, celý jižní pás Novoruska (Melitopol – Cherson – Oděsa) a Krym. Kolik ruských občanů protrpělo s nelibostí a úžasem tuto násilnou, ničím neoprávněnou a bez nejmenšího protestu, s ochablostí naší tehdejší diplomacie uskutečněnou krádež Krymu během čtyřadvaceti hodin.

I jeho zradu při každém dalším krymském konfliktu. I bez sebemenších politických kroků nepochopitelné předání Sevastopolu, démantu ruské vojenské slávy. Toto zlodějství spáchala naše zvolená moc, ale my, občané, jsme včas neprotestovali. A nyní bude třeba našim nejbližším pokolením se s tím smířit na dlouhou dobu. Krádež Sevastopolu je nízkým zlostným pohrdáním celou ruskou historií devatenáctého a dvacátého století. Při všech těchto podmínkách Rusko nemůže v žádné formě bez váhání zradit mnohamilionové ruské obyvatelstvo na Ukrajině, zřící se naší jednoty s ním. Ukrajinské mocenské kruhy si zvolily cestu usilovného utlačování ruského jazyka.“

Bezbřehé pokrytectví západácké lidskoprávní agendy a jejích mediotů nás ovšem již neudiví...